

فره ایزدی و مناسبات قدرت
آسیب شناسی بحران های سیاسی در
شاهنامه فردوسی

وحید بهرامی

سرشناسه	:	بهرامی، وحید - ۱۳۰ - تألیف
عنوان و نام پدیدآور	:	قره ایزدی و مناسبات قدرت آ. - شناسی بحران‌های سیاسی در شاهنامه فردوسی / تألیف وحید بهرامی.
مشخصات نشر	:	مشهد: انتشارات مرندیز، ۱۱۰۶
مشخصات ظاهری	:	۱۸۱ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۵۷۸-۱
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- شاهنامه -- (شاهی)
موضوع	:	Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- *Khowarnah (Kingship)
موضوع	:	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع	:	Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Criticism and interpretation
موضوع	:	فر (شاهی)
موضوع	:	(Khowarnah (Kingship
موضوع	:	شعر فارسی -- قرن ۴ ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	:	Persian poetry -- 10th century -- History and criticism
رده بندی کنگره	:	۴۴۹۷PIR / ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	:	۱/۲۱۶۸
شماره کتابشناسی	:	۴۸۷۶۷۵۰
ملی	:	

نشر مراندیز

دفتر نشر: مشهد - خیابان آیه - ۷ - دانشسرای ۸ - شماره ۹۰
تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵ - پرنکار: ۰۵۱-۲۵۱۳۲۰۵۱

فره ایزدی و مناسبات قدس آسیب شناسی

بحران‌های سیاسی در شاننامه اردوسی

نویسنده: وحید بهرامی

چاپ: دقت

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۵۷۸-۱

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر طبق قرار داد محفوظ است
هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ممنوع است.
متخلفان به موجب قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان تحت
پیگرد قانونی قرار میگیرند.

www.marandiz.com

پیشگفتار..... ۹

مقدمه..... ۱۲

- بیان علت انتخاب اندیشه فره ایزدی و کتاب شاهنامه..... ۱۷

فصل اول:

دستگاه فکری اندیشه فره ایزدی

۱- دستگاه‌های فکری شاهنامه و اندیشه فره ایزدی..... ۲۳

الف) دستگاه فکری شاهنام پژوهی..... ۲۳

ب) دستگاه فکری اندیشه فره ایزدی..... ۲۷

۲- تقسیم‌بندی روش‌های دستگاه فکری اندیشه فره ایزدی..... ۳۳

فصل دوم:

پدیدار فره در اوستان و شاهنامه

الف) فره در اوستان..... ۴۶

۱- معنا و مفهوم فره در اوستان:..... ۴۶

۲- انواع فره در اوستان:..... ۴۸

۳- بخش‌بندی فره در اوستان:..... ۵۰

۴- نشانه و ظاهر فره در اوستان:..... ۵۱

۵- کاربرد و کارکرد فره در اوستان:..... ۵۳

ب) فره در شاهنامه..... ۵۴

۱- معنا و مفهوم فره در شاهنامه:..... ۵۵

۲- انواع فره در شاهنامه:..... ۵۶

۳- بخش‌بندی فره در شاهنامه:..... ۵۸

۴- نشانه و ظاهر فره در شاهنامه:..... ۵۹

۶۲ کاربرد و کارکرد فرّ در شاهنامه:

فصل سوم:

تکنیک‌های کیفی فرهمندی در شاهنامه

۶۹ مقدمه

۷۰ ۱- واژگان سیاسی:

۷۰ الف) چستی قدرت؟

۷۲ ب) مشروعیت:

۷۴ ۲- باب‌ها، مسروعات در شاهنامه و انواع آن

۷۶ ۳- تقسیم‌بندی فرهمندی

۷۶ الف) فرّشاهی، رکیزی، فرّشامنشاهی:

۷۸ ب) فرّموبدی:

۸۰ ج) فرّه ایزدی:

۸۴ ۴- تکنیک‌های کاهش و افزایش فرّ در شاهنامه

۸۴ الف) افزایش و فرونی فرّ در زمان حیات شاه

۸۹ ۵- مخاطرات فرونی و گسست فرّ

۸۹ الف) بحران جانشینی:

۹۲ ب) روایی شورش:

۹۵ ج) نخبه‌کشی

فصل چهارم:

فرّه مندی و بحران جانشینی

۱۰۱ مقدمه

۱۰۲ ۱) مکانیسم انتخاب ولیعهد یا جانشین در شاهنامه

۱۰۳ الف) فرّه شاهی یا نژاد؟

۱۰۵ ب) فرّه ایزدی؟

۱۰۷ ۲) آزمون فرهمندی

الف) پیروزی در آزمون انتقام:	۱۰۷
ب) پیروزی در آزمون دلاوری در بین چندین نفر:	۱۰۹
ج) پیروزی در آزمون خردمندی:	۱۱۰
۳) انتخاب بدون آزمون و قاعده:	۱۱۲
۴) بحران جانشینی در شاهنامه:	۱۱۴

فصل پنجم:

فره مندی و روایی شورش

مقدمه:	۱۱۹
۱- فره ایزدی بایسته پادشاه:	۱۲۰
۲- دلایل شورش:	۱۲۲
الف) پیروزی به یاری خداوند و فره ایزدی به دست می آید:	۱۲۲
ب) ناپایداری فره ایزدی:	۱۲۵
۳- شورش های عمومی و مردمی:	۱۲۷
۴- شورش های فردی و قدرت طلبانه:	۱۳۰
الف) شورش درون خانوادگی:	۱۳۰
ب) شورش های درباری:	۱۳۴

فصل ششم:

فره مندی و نخبه کشی

مقدمه:	۱۴۱
۱- نخبگان سیاسی:	۱۴۲
۲- دلایل و انگیزه های نخبه کشی:	۱۴۴
الف) پیروزی به یاری خداوند و فره ایزدی به دست می آید:	۱۴۴
ب) ناپایداری فره ایزدی:	۱۴۵
۳- نخبه کشی:	۱۴۶

۱۴۷	الف) پسر کشی
۱۵۱	ب) پهلوان کشی
۱۵۷	ج) وزیر کشی
۱۶۱	فرجام سخن
۱۷۳	منابع

www.ketab.ir

از دیرباز یکی از شاخه‌های فکری ام این بود که چرا در طول تاریخ، ایرانیان در فرهنگ سیاسی خود، دچار یک ایستایی در بحران‌های خاص هستند، مثلاً همیشه امروز از فردای فردا خبر و یا روزی محبوب و روز دیگر منفور و طرد شده جامعه خویش‌اند. بر صورت قیق‌ت چرا این بحران‌ها در سیر تاریخی ایران زمین به گونه‌ای بوده است که سبب می‌گشت تمامی افراد شاغل در نظام حاکمه، از هر طبقه و قشری، از هیچ امنیت نسبی برخوردار نباشند و به تبع، مردم نیز همان سان امنیتی در زندگی روزمره خود احساس نکنند. در واقع می‌توان ذکر کرد همین ایستایی بحران در نظام سیاسی ایرانیان سبب ناتوانی در ساختن یک ساختار قابل ادامه‌ی حیات اجتماعی رو به ترقی و ایجاد مشکلات ساختاری و اساسی در شیوه حکومت کردن می‌گشت.

اما ایرانیان در عوض به جای برطرف کردن این معضل در ساختار فکر سیاسی، همیشه این مشکلات را به عهده دست‌های نامرئی و نیروهای افسونی مرموز و موزی می‌گذاشتند. همچنین در دوران معاصر نیز نخبگان سیاسی به اشتباه کوشیده‌اند تا برخی از عناصر ساختار اجتماعی را که برگرفته از الگوها و تحلیل‌های تمدن و فرهنگ‌های دیگر است را به عنوان عامل اصلی عقب

افتادگی یا اختناق معرفی کنند و دست به یک قیاس مع الفارق بزنند و پیشینه فرهنگ سیاسی و اجتماعی خود را نادیده بگیرد. به نظر نویسنده فرهنگ سیاسی این جامعه نه تنها از تفکر عمیق نسبت به تحلیل دوره گذشته خود عاجز مانده، بلکه هنوز آن سنت برخورد ساده اندیشانه و عوامانه را در تمام رفتار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، همراه خود دارد.

در نوشتار پیش رو قصد داریم به کنکاش فرهنگ سیاسی ایران باستانی بپردازیم که در طول تاریخ خود دارای حکومت هایی بوده که مشروعیت خود را از تئوداسی یا فره ایزدی می گرفته اند و تنها خود را در برابر خداوند پاسخگو می دانستند. این دین در طول تاریخ ایران، نظام سیاسی را دچار یک دوری تسلسل کرده، که دائماً ساخت سیاسی را باز تولید می کند. این دور عبارت است از: شاه فردمند - خزان - شاه فره مند، که آنطور مشخص است در آن مشروعیت سیاسی تماماً از روح الهی و فره مند بوده و باعث گشته تا ساخت سیاسی هرگز تغییر نکند. این نوشتار قصد دارد ضمن نشان دادن این بحران ها بیان کند تا هنگامی که این نوع نظام سنتی برقرار باشد، نوع مشروعیت سیاسی ثابت بوده و ساخت سیاسی نیز پایرجا می ماند و تنها زمانی آن که همان آمد و شد خاندان پادشاهی است، تغییر می کند.

در انتها نگارنده بر خود فرض می داند که از زحمات استاد سید گرامی، جناب آقای دکتر سید حسین اطهری و جناب آقای دکتر روح اله اسلامی، که چندین بار به مطالعه فصل به فصل این کتاب پرداخته و نظرات خود را بیان داشتند سپاسگذاری کنم. سعادت و توفیق روزافزون آنان را از خداوند منان خواستارم. با اطمینان می توانم بگویم که بدون راهنمایی ها و مشورت های راهگشای ایشان، این نوشتار پژوهشی به شکل کنونی، در نمی آمد.

این کتاب را در کمال افتخار و امتنان تقدیم می‌نمایم به محضر ارزشمند پدرم
بهرام بهرامی و مادر عزیزم شاه‌آبادی؛ به خاطر همه تلاش‌ها و فداکاری‌هایی که
در دوران مختلف زندگی‌ام انجام داده‌اند.

وحید بهرامی

بهمن ۱۳۹۶

www.ketab.ir